VIKING

Norsk
arkeologisk årbok

Bind LXXIX – 2016

Oslo 2016

UTGITT AV
NORSK ARKEOLOGISK SELSKAP

Viking Open Access: <https://www.journals.uio.no/index.php/viking/>

ISSN 0332-608x

Norsk Arkeologisk Selskaps tur til Russland

(St. Petersburg, Staraja Ladoga, Novgorod og Gorodisjtsje)
1.–8. mai 2015

Fredag 1. mai gikk 78 NAS-medlemmer, med høye forventninger og større eller mindre Putin-skepsis, om bord i Norwegians DFY1090 til Sankt Petersburg. Vi ble ledsaget av Sverre Stray Jacobsen, leder av Norus, vår reiseoperatør som var ansvarlig for gjennomføringen av turens program sammen med styremedlem og turleder Sonja Vibeche Robøle og vår daværende generalsekretær Egil Mikkelsen. På flyplassen Pulkhovo i St. Petersburg ble vi møtt av Sverres norsktalende russiske kone Svetlana, vår andre guide. Vi kom alle greit igjennom pass- og visumkontrollen og fordelte oss på to ventende busser. På vei inn til byen fikk vi de første synsinntrykkene av og en orientering om metropolen (Russlands nest største by). Etter en relativt enkel lunsj i Sambandsmuseet fulgte en lengre byrundtur, som startet med et guidet besøk i St. Isak-katedralen (bygd 1819-1859, arkitekt: Auguste de Montferrand). Videre gikk turen over til Vasilevskij-øya, med utsikt bl.a. over Neva og til Peter-Paul-festningen, så til den fargesprakende Oppstandelseskirken (også kalt Blodskirken), reist over stedet hvor tsar Aleksander II ble myrdet (bygd 1883-1907, arkitekter: Alfred Parland og Ignatij Malysjev). Rundturen ble avsluttet med et besøk i en ortodoks kirke, hvor vi fikk et lite innblikk i hvordan en vanlig russisk gudstjeneste foregår. Innsjekking og middag på Hotell Ladoga (på Nevas høyre bredd, vis-à-vis Aleksander Nevskij-klosteret).

Lørdag 2. mai tilbrakte vi formiddagen på verdensarvstedet Peterhof (Russlands Versailles), Peter den stores sommerresidens, påbegynt etter Peters egne skisser i 1714, innviet i 1723 og fullført i sin nåværende form av Carlo Bartolomeo Rastrelli (1747-1752) under Elisabet I og Katarina II. Omvisning i palasset og besøk på egen hånd i den 10 000 mål store parken med dens gullforgylte statuer og fantastiske kaskader/fontener, kjent som noen av verdens flotteste. Fin utsikt over Finskebukta og mot Kronstadt. Lunsj på hotellet Den baltiske stjerne, i nærheten av presidentens marineresidens og konferansesenter. Kvelden tilbrakte vi i Nikolaj-palasset, med kanapeer og russisk champagne etterfulgt av et forrykende folkloreshow. På forlokkende invitt entret Christer Westerdahl og Kaare Castberg scenen. De danset og flørtet med hver sin forførende danserinne som om de aldri skulle gjort annet, til stor applaus fra både turdeltagerne og de andre gjestene. Middagen ble inntatt i samme palass til taffelmusikk – og overrekkelse av Selskapets nåler til nye medlemmer samt presentasjon av hver enkelt.

Søndag 3. mai startet vi vår reise i vikinghøvdingen Ruriks fotspor, med kort stopp på en Statoil-stasjon (!) før vi kom fram til Staraja Ladoga (Snorres Aldeigjuborg), grunnlagt i

Fontener og gullforgylte statuer i Peterhof, Russlands Versailles.

Over og under: Gravhaugene ved elva Volkhov, nær Staraja Ladoga.

753 ved elva Volkhov, som renner mellom sjøene Ilmen og Ladoga. Rurik gjorde denne viktige havne- og handelsbyen til sin første hovedstad i 862. Etter å ha vandret rundt og oppå gravhaugene (700–900-tallet), der Rurik og hans etterkommere etter sagnene skal ligge begravet, ble vi inndelt i grupper og fikk omvisning med svensk- og engelsktalende guider i festningen og i det lokale museet. Rester av festningen fra 1100-tallet fins, men det aller meste skriver seg fra 1200–1500-tallet. Dessverre var festningens kirker med bl.a. bysantinske fresker stengt. Enkel lunsj i det fri, med italiensk hvitvin til lunsjpakkene, før ferden fortsatte mot Novgorod (Holmgard). Bussturen avdekket skimtvist kontrastene mellom den fattige landsbygda og de litt mer velholdte byene. Innsjekking og middag på Hotell Intourist (nær Novgorod sentrum).

Mandag 4. mai startet med omvisning på Jaroslav-marken, på Volkhovs høyre bredd. Vi fikk et godt innblikk i hvor viktig handelsbyen Novgorod hadde vært som en østre hanseatisk port til de store russiske vannveiene og handelsrutene østover og sørover mot Svartehavet. Vi krysset Volkhov over broen som forbinder Jaroslav-marken med verdensarvstedet Novgorods gamleby og kreml (= murer, dvs. borg), til nye omvisninger. Her så vi bl.a. St. Sofia-katedralen fra 1000-tallet (en av Russlands eldste) og minnesmerket reist i forbindelse med 1000-årsjubileet for Ruriks ankomst. Etter lunsj besøkte vi Nikolo-Vyasjisjenskij/Khutinskij-klosteret fra 1500-tallet, som ligger øst for Novgorod. Middag på restauranten Ile-de-France.

Tirsdag 5. mai var det avreise til Rjurikovo Gorodisjtsje, på Volkhovs høyre bredd, hvor Rurik skal ha grunnlagt det som ble Novgorod. Utgravninger har vist at her lå den opprinnelige vikingtidsbyen på 800- og 900-tallet. Det er tydelig planer om å gjøre mye mer ut av det som nasjonalt minnested. Vi fortsatte til Perinskij Skit, et tidligere kultsted for tordenguden Perun, hvor klosterkomplekset Jurijev som bl.a. omfatter et kloster fra 1000-tallet, ligger i dag. Etter lunsj besøkte vi friluftsmuseet Vitoslavitsij, som inneholder en imponerende samling trehus av forskjellige slag fra 1600- til 1800-tallet, fra bondegårder til trekir-

Utgravningene i Gorodisjtsje viser bl.a. spor etter den opprinnelige vikingtidsbyen og Ruriks borg.

Novgorods kreml under restaurering.

Sofia-katedralen i Novgorod, fra 1000-tallet og en av Russlands eldste.

ker. Enkelte hus var åpne, slik at vi bl.a. kunne få innblikk i gamle dagers redskaper og dagligliv (jf. Norsk Folkemuseum). Dagen ble avsluttet med middag på Fregat Flagman, en restaurant om bord på en gammel fregatt fortøyd ved Volkhovs høyre bredd.

Onsdag 6. mai fikk vi omvisning på Novgorods historiske museum, som inneholder en svært interessant og verdifull samling artefakter. Vi festet oss selvsagt spesielt ved den store samlingen av neverbrev (godt bevarte dokumenter skrevet på bjørkenever, fra 800- til 1000-tallet). Vi fikk også et inntrykk av museets ikonsamling, en av de største og viktigste i verden. Etter lunsj var det avreise tilbake til Sankt Petersburg. Underveis tok vi en lengre stopp på verdensarvstedet Tsarskoje Selo/Pusjkin (tsarenes landsby), der vi fikk tid til å

vandre rundt i de store parkene, beskue statuen av Pusjkin og nyte synet av Elisabet Is og Katarina IIs enorme palass, tegnet av Bartolomeo Francesco Rastrelli (sønn av Carlo, jf. Peterhof). Middagen ble inntatt i Podvorije, der vi også ble underholdt med tradisjonell sang og musikk, og der vodkaen fløt relativt fritt. Retur til Hotell Ladoga utpå kvelden.

Torsdag 7. mai gikk turen til Eremitasjen og dens prehistoriske avdeling, der vi ble vist rundt av usedvanlig dyktige guider. Selv om vi ikke fikk se noen etterlevninger etter våre

En av de praktfulle slottssalene vi ble ført igjennom i Eremitasjen.

Utsnitt av det overdådige Katarina-palasset.

forfedre (vikingskattene befinner seg i et godt bevoktet magasin utenfor byen, der kun spesielle forskere får slippe inn), fikk vi adgang til samlingene med de fantastiske, rikholdige gullskattene fra skytiske graver, som helt tok pusten fra oss, og mange andre interessante og flotte gjenstander. Tekstilene i disse samlingene er i en klasse for seg og noen av de eldste i hele verden (4000–6000 år gamle), bl.a. det eldste bevarte knyttede ullteppe overhodet, fra nomadestammer i Altajfjellene i Sibir.

Etter guidingen i de arkeologiske samlingen ledet Svetlana og Sverre oss i «amerikansk tempo» gjennom mange av praksalene med eldre europeisk kunst. Vår siste middag ble inntatt tidlig på kvelden fordi de fleste hadde valgt å avslutte uken med Pjotr Tsjaikovskijs «Svanesjøen» i Marinskij-teateret (tidligere Kirov-teateret) med stjerneballerinaen Uljanja Lopatkina i hovedrollen, en opplevelse av de sjeldne.

Under hele turen ble vi føret med tilleggskunnskaper om det russiske samfunn og Russlands historie av våre utmerkede ledsagende guider og turoperatører Sverre og Svetlana.

Uken i Russland bar ellers preg av feiringen av slutten på den store fedrelandskrigen. Vi var f.eks. vitne til flere seremonier ved krigsminnesmerket inne i Novgorods kreml og forberedelsen til den store paraden i St. Petersburg 9. mai. Mange av oss ble «dekorert» med St. Georgs bånd (i oransje og sort), som svært mange russere gikk med i anledning av jubileet.

Fredag 8. mai, etter frokost og litt tid på egen hånd, gikk turen til flyplassen og hjemreise med Norwegian, etter en uke spekket med severdigheter av absolutt første klasse.

Friluftsmuseet Vitoslavitsij, med en imponerende samling trehus fra 1600- til 1800-tallet.